

อนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย*
FUTURE SCENARIO OF PHRAPARIYATTIDHAMMA EDUCATION ADMINISTRATION
IN DHAMMA SECTION OF THAI SANGHA

¹พระอดิคุณ จิตฺตวโร (เอี่ยมดี) PhraAtikhun Thitavaro (Iemdee),

²ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka, ³อินฉา ศิริวรรณ Intha Siriwan

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: happymo1956@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกแบบเจาะจง 12 รูป 2) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ และพัฒนาผลการวิจัยด้วยการจัดสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน 3) ตรวจสอบผลการวิจัยด้วยการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสำนักเรียน 148 รูป และมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย 5 ภาพอนาคต คือ ภาพอนาคตที่ 1 กระจาย (กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทางให้ส่วนภูมิภาค) ภาพอนาคตที่ 2 เข้มแข็ง (สร้างพื้นฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้เข้มแข็ง) ภาพอนาคตที่ 3 สร้างรากฐาน (สร้างรากฐานการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง ด้วยนโยบายที่ชูการศึกษาระดมเป็นพื้นฐานชีวิต) ภาพอนาคตที่ 4 ยกระดับ (ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอนและกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนนักรธรรมที่พึงประสงค์) และภาพอนาคตที่ 5 ยั่งยืน (จัดการศึกษาของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้ยั่งยืน)

คำสำคัญ : อนาคตภาพ, การจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรม แผนกธรรม, คณะสงฆ์ไทย

Abstract

This research paper aimed to propose the scenario of Phrapariyattidhamma education administration in Dhamma section of Thai Sangha. Mixed methods research divided into 3 steps was designed which consisted of 1) study information from academic documents related research and interview 12 key informants by using purposive sampling. 2) Synthesis and develop research results by using focus group discussion with 9 experts. 3) The research results were examined by using a questionnaire with the sample group of 148 school administrators. Statistics used for data analysis was mean, percentage and standard deviation. The research results showed the scenario of Phrapariyattidhamma education administration in Dhamma section of Thai Sangha consisted of 5 scenarios which were Scenario 1: decentralized (decentralized management with direction to the region), Scenario 2: Strengthening (build the fundamental of Phrapariyattidhamma education administration to be strengthened), Scenario 3: Build a foundation (Build a foundation for national growth with a policy that promotes the education of Dharma as the basis of life), Scenario 4: Enhancement (enhances the characteristics of teachers and determines the desirable characteristics of the learner) and Scenario 5: Sustainability (provides the education of Phrapariyattidhamma education administration in Dhamma section for sustainable).

Keywords: Future Scenario, Education Administration, Phrapariyattidhamma in Dharma Section, Thai Sangha.

บทนำ

ปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 และมีความเข้มข้นขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีความเสี่ยงและท้าทายต่อการปรับตัวมากขึ้นจากการเคลื่อนย้ายอย่างเสรี และรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และเทคโนโลยี และสินค้าและบริการ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนทั่วโลก ที่จะต้องเรียนรู้และยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งให้ประชากร รู้จักใช้ทักษะในการแสวงหาความรู้ โดยใช้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมสูงวัยและอัตราการเกิดที่ลดลงยังเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องปฏิรูปประเทศโดยใช้ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว เพื่อให้เห็นอนาคตของประเทศ และสามารถใช้เป็นกรอบหลักในการจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาในระดับต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันในด้านการศึกษา รัฐบาลส่งเสริมสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา โดยให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่า (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสและความเสมอภาคทางในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อมุ่งผลิต

กำลังคนที่มีคุณภาพเข้าสู่ตลาดงาน ในด้านสถาบันพระพุทธศาสนานั้น รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 มาตรา 67 ระบุว่า รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ในส่วนของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมได้กำหนดให้งานด้านการส่งเสริมการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจที่สำคัญของคณะสงฆ์ทุกภาคส่วน (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541, 2541)

จากนโยบายด้านการจัดศึกษาของรัฐบาลมีผลกระทบต่อการบวชเรียนของสามเณรลดลง จากสถิติประมาณ 12 ปีให้หลังจะพบว่าเมื่อปี พ.ศ. 2547 ทั่วประเทศมีพระภิกษุ 265,355 รูป มีสามเณร 76,351 รูป อัตราเฉลี่ยพระภิกษุ 3 รูป ต่อสามเณร 1 รูป หากนับย้อนกลับไปประมาณปี พ.ศ. 2530 จะมีอัตราพระภิกษุ 1 รูป ต่อสามเณร 10 รูปโดยเฉลี่ย สถิติปี พ.ศ. 2557 มีพระภิกษุทั่วประเทศ 290,015 มีสามเณร 58,418 รูป อัตราเฉลี่ยพระภิกษุ 4 รูป ต่อสามเณร 1 รูป (เปรียญ 10, 17 พ.ศ. 2560) สถิติปี พ.ศ. 2559 มีพระภิกษุทั่วประเทศ 298,580 มีสามเณร 59,587 รูป อัตราเฉลี่ยพระภิกษุ 5 รูป ต่อสามเณร 1 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559) จำนวนของสามเณรได้ลดลงอย่างต่อเนื่องมาตลอด ในขณะเดียวกันคุณภาพทางการศึกษาของบุคลากรที่เข้ามาบวชเรียนลดลง สามเณรที่เข้ามาบวชเรียนที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้มีปริมาณเพิ่มขึ้น จากปัญหาความขาดแคลนปริมาณศาสนทายาทและคุณภาพทางการศึกษาที่ลดลง

นอกจากนี้ ด้านสภาพแวดล้อมในสังคมไทยที่เปลี่ยนไป ชาวพุทธในปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธในเชิงพิธีกรรมไม่ได้นำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีการเสนอข่าวที่สื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บ่อยครั้งและแพร่หลายอย่างรวดเร็ว การประสพภัยคุกคามจากลัทธิ หรือศาสนาอื่น อีกทั้งสภาพแวดล้อมภายในองค์กรของคณะสงฆ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารของมหาเถรสมาคม การสนับสนุนการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากภาครัฐมีไม่เพียงพอ มาตรฐานการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความไม่ชัดเจน ขาดแคลนบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักพุทธธรรม วัดในบางพื้นที่มีความเสี่ยงและอันตราย หลายพื้นที่มีความทุรกันดาร ระบบติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในปัจจุบัน เพราะแนวทางการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 นั้น พระภิกษุสงฆ์จะต้องปรับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการศึกษา เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้ของพระสงฆ์ให้มีความรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก จึงมีความจำเป็นจะต้องเพิ่มทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นให้มากจึงเป็นโจทย์สำคัญที่คณะสงฆ์ทุกระดับจะต้องให้ความสำคัญและกระตุ้นให้พระภิกษุสงฆ์ในการปกครองของตนเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะ (พระมหาอิศเรศ ธมมวโร (อุ้นบรรจง), 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย โดยใช้แนวคิดการสร้างภาพอนาคตเพื่อนำผลการศึกษานี้มาใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบายแผนดำเนินงานของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในอนาคตต่อไป และให้ผู้บริหารสำนักเรียนและครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ได้นำองค์ความรู้การวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมาผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 12 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกไว้ 3 กลุ่ม มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการนำผลของการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล เป็นการใช่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสาร การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิต่างบุคคล ต่างเวลา และต่างสถานที่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2551)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคอนเนกต์ภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย โดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เขียนเป็นร่างอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย และสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน โดยการสนทนากลุ่ม ด้วยการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกไว้ 3 กลุ่ม โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นโดยผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล เป็นการใช่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสาร การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิต่างบุคคล ต่างเวลา และต่างสถานที่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2551)

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง และนำเสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาสร้างแบบสอบถามเพื่อแก้ไขปรับปรุงและนำเสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย โดยมีประชากรในการวิจัย ได้แก่ เจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่/ผู้ช่วยสำนักเรียนพระปริยัติธรรมที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั่วประเทศ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 240 รูป (กองพุทธศาสนศึกษา, 2562) และมีกลุ่มตัวอย่าง ใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตาราง Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง 148 รูป (Krejcie & Morgan อ้างใน สมศักดิ์ บุญปุ, 2558) และทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) โดยนำสำนักเรียนทั้งหมดมาแบ่งได้ 2 ส่วน คือ สำนักเรียนส่วนภูมิภาคใช้การเลือกแบบเจาะจง จังหวัดละ 1 สำนักเรียน มีจำนวน 76 สำนักเรียน และสำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) มี 105 สำนักเรียน ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 72 สำนักเรียน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 148 รูป โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามด้านความเป็นประโยชน์ กำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการนำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบ Likert สอบถามเพื่อตรวจสอบอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

อนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วยอนาคตภาพย่อย 5 ภาพ ได้แก่ ภาพอนาคตที่ 1 กระจาย (กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทางให้ส่วนภูมิภาค) ภาพอนาคตที่ 2 เข้มแข็ง (สร้างพื้นฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้เข้มแข็ง) ภาพอนาคตที่ 3 สร้างรากฐาน (สร้างรากฐานการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง ด้วยนโยบายที่ชูการศึกษาระยะเป็นพื้นฐานชีวิต) ภาพอนาคตที่ 4 ยกระดับ (ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอนและกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนนักรธรรมที่พึงประสงค์) ภาพอนาคตที่ 5 ยั่งยืน (จัดการศึกษาของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้ยั่งยืน) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพอนาคตที่ 1 กระจาย (กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทางให้ส่วนภูมิภาค) ประกอบด้วย

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทางให้ส่วนภูมิภาค 2) นำการเรียนการสอนแบบพหุภาษา (ภาษากลุ่มชาติพันธุ์) 3) จัดหลักสูตรแบบผสมผสานให้ผู้มาบวชเรียนได้ศึกษานักรธรรมควบคู่กับการเรียนรู้วัฒนธรรมชาวพุทธ

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ผู้บริหารระดับกลางขาดทิศทางการทำงาน 2) ขาดการสนับสนุนจากรัฐ ชุมชน 3) โครงสร้างไม่ทันสมัย ขาดความยืดหยุ่น 4) การประเมินคุณภาพไม่ต่อเนื่อง ขาดการควบคุมคุณภาพด้วยสารสนเทศ

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) ผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุน 2) โครงสร้างการทำงานสอดคล้องกับภาครัฐและเอกชน 3) ใช้ระบบสารสนเทศช่วยในวัดผลและประเมินผล

ภาพอนาคตที่ 2 เข้มแข็ง (สร้างพื้นฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้เข้มแข็ง) ประกอบด้วยภาพอนาคตย่อย 5 ภาพ ดังนี้

ภาพอนาคตย่อยที่ 2.1 ผนึกกำลัง

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) ผนึกกำลังร่วมกันสนับสนุน ให้ผู้เรียนได้รับความรู้แบบองค์รวม 2) กำหนดมาตรฐานเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาคณะสงฆ์ให้เกิดความน่าเชื่อถือ

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ขาดความร่วมมือผนึกกำลังทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย 2) ขาดการจัดสรรครุคุณภาพและทรัพยากรทางการศึกษา 3) ขาดการจัดระบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) คณะสงฆ์ขับเคลื่อนนโยบายไปในแนวทางเดียวกันทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 2) จัดอบรมครูสอนนักรธรรมให้ได้องค์ความรู้ตามมาตรฐาน ที่มุ่งสอนผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ได้ 3) ปรับปรุงหลักสูตรให้มีเนื้อหาเชิงวิเคราะห์ สามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้

ภาพอนาคตย่อยที่ 2.2 รู้ธรรม

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการเรียนนักรธรรมไปเป็นวิชาชีวิตสอนตนเองและผู้อื่นได้ 2) ผู้เรียนยึดมั่นในสันติธรรมและเป็นพุทธบริษัทได้อย่างมีอัตลักษณ์

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพียงพอ ผู้ปกครองจึงไม่ส่งบุตรหลานมาบวชเรียนทำงาน 2) ผู้เรียนขาดความเป็นอัตลักษณ์ของพระภิกษุสามเณรนักรธรรม 3) ผู้สอนไม่พัฒนาผู้เรียนแบบเป็นองค์รวม ทั้งร่างกายอารมณ์สังคมและปัญญา 4) ขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างการศึกษา นักรธรรมเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้แผนกสามัญ

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) คณะสงฆ์ขับเคลื่อนนโยบายไปในแนวทางเดียวกันทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 2) จัดอบรมครูสอนนักรธรรมให้ได้องค์ความรู้ตามมาตรฐาน ที่มุ่งสอนผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ได้ 3) ปรับปรุงหลักสูตรให้มีเนื้อหาเชิงวิเคราะห์ สามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้

ภาพอนาคตย่อยที่ 2.3 แดกฉาน

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) ผู้สอนมุ่งมั่นให้ผู้เรียนมีความรู้แตกฉาน รู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถเรียนรู้ธรรมะได้ด้วยตนเอง 2) ผู้เรียนมีความมั่นใจในความรู้ที่ได้ศึกษา ตอบสนองการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ผู้สอนขาดการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสอน 2) ผู้สอนไม่ได้นำระบบดิจิทัลที่ทันสมัยมาใช้ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอน

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) ผู้สอนจะต้องมีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ตอบสนองต่อผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน 2) ผู้สอนนำผลการประเมินผู้เรียนมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับพื้นฐานของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย

ภาพอนาคตย่อยที่ 2.4 เสริมแรง

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเสริมแรงจากนวัตกรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านสังคม และด้านยุทธศาสตร์ มุ่งสู่การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ 2) เข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ของหลักธรรมได้อย่างมีวิจารณญาณได้ทุกที่ทุกเวลา

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) หน่วยงานกลางไม่มีสื่อการสอนธรรมะที่มีมาตรฐาน 2) ไม่มีรูปแบบการสอนที่สามารถศึกษาได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) จัดสร้างสื่อการเรียนการสอนที่ผสมผสาน ที่สามารถนำมาใช้สอนนักรธรรมได้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ 2) จัดระบบการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นการเรียนผ่านทางสังคมเครือข่าย การเรียนผ่านทางโทรศัพท์มือถือ และการเรียนแบบเสมือนจริง

ภาพอนาคตย่อยที่ 2.5 ก้าวไกล ประกอบด้วย

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) การใช้ประโยชน์จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษา มาพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ระบบการประเมินของคณะสงฆ์ล้าสมัย 2) บทบาทของครูสอนนักรธรรมถูกลดความสำคัญลง 3) ไม่มีการประเมินผล การนิเทศติดตามประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 4) ผู้เรียนสามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง ทำให้การถ่ายทอดทางด้านคุณธรรมขาดหายไป 5) ผู้สอนที่มีคุณภาพขาดแคลน ที่มีอยู่ไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการสอน

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) ประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหารของคณะสงฆ์กับหน่วยงานรัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาระบบการประเมินผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม 2) พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษานักรธรรมให้ได้มาตรฐาน ทำให้ครูนักรธรรมและผู้เรียนมีคุณภาพ

ภาพอนาคตที่ 3 สร้างรากฐาน (สร้างรากฐานการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง ด้วยนโยบายที่ชูการศึกษาธรรมะเป็นพื้นฐานชีวิต)

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) กำหนดนโยบายที่ชูการศึกษาธรรมะให้เป็นปัจจัยสร้างพื้นฐาน 2) ใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธตั้งแต่วัยเยาว์วัย 3) ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนในชุมชนร่วมกับวัด

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ขาดทิศทางการสอนศาสนทายาทให้มีคุณภาพ 2) ขาดการจัดการเรียนรู้ให้เกิดพฤติกรรมและเจตคติเชิงบวก 3) พ่อแม่/ผู้ปกครอง ขาดความมั่นใจในคุณภาพ และการรับรอง คุณวุฒิทางการศึกษาแผนกธรรม

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) กำหนดทิศทางการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพให้ชัดเจน 2) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่นและผู้ปกครอง 3) กำหนดคุณวุฒิผู้สำเร็จนักระบบให้เทียบได้กับการศึกษาภาคบังคับ

ภาพอนาคตที่ 4 ยกระดับ (ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอนและกำหนดคุณลักษณะผู้เรียน นักระบบที่พึงประสงค์)

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอน ให้สามารถทำผลงานเลื่อนขั้น พัฒนาตนเองได้ 2) กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนนักระบบที่พึงประสงค์

3. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ขาดการสนับสนุนพระในท้องถิ่นที่สอนนักระบบ ให้มีกำลังใจในการสอน 2) ผู้จบการศึกษานักระบบในสำนักเรียนแต่ละแห่งมีคุณลักษณะแตกต่างกัน ไม่มีมาตรฐาน 3) ผู้สอนไม่ได้ รับการประเมินสมรรถนะครูอย่างเป็นระบบ 4) รูปแบบการสอนนักระบบเป็นระบบปิด ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วม ในการศึกษาธรรมะไปพร้อมกับผู้เรียน

4. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) กำหนดคุณลักษณะของครูผู้สอนนักระบบ แผนกธรรม 2) สามารถแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างสถานศึกษาพระปริยัติธรรมในท้องถิ่นได้ 3) กำหนดคุณลักษณะของผู้จบ การศึกษานักระบบ 4) จัดหลักสูตรนักระบบระยะสั้น เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาในการบวช 5) ปรับหลักสูตร การเรียนรู้นักระบบ มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก 6) ผู้สอนนักระบบให้มีทักษะการใช้เทคโนโลยี ประกอบการสอน 7) สร้างเครือข่ายผู้ปกครองได้เข้ามาเป็นเครือข่ายทางการศึกษา

ภาพอนาคตที่ 5 ยั่งยืน (จัดการศึกษาของพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้ยั่งยืน) ประกอบด้วยภาพ อนาคตย่อย 4 ภาพ ดังนี้

ภาพอนาคตย่อยที่ 5.1 ศรีธธา

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) สร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจในคุณภาพการศึกษานักระบบ ให้เกิดขึ้น

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ผู้บริหารมุ่งเน้นปริมาณผู้สอบได้มากกว่าคุณภาพการศึกษา 2) ผู้ปกครองขาดความเชื่อมั่นในสำนักเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) ผู้บริหารมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นพระภิกษุ เป็นผู้ มีวิสัยทัศน์ มีประสบการณ์ 2) ผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีความสามารถถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมให้กับผู้เรียนได้ 3) การจัดการเรียนรู้ที่สามารถประเมินสมรรถนะครูได้ตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพอนาคตย่อยที่ 5.2 จิตสำนึก

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) ปลุกฝังจิตสำนึกสร้างความโปร่งใสในระบบการจัดสอบ วัดผล และประเมินผล

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ไม่มีการคัดเลือกครูที่มีมาตรฐาน สนามสอบไม่ได้มาตรฐาน มีการทุจริต

3. วิธีป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) คัดเลือกครูคุณภาพตามระบบที่วางไว้อย่างเป็นธรรม และตรวจสอบได้ 2) จัดระบบการสอบให้มีความโปร่งใส สนามสอบได้มาตรฐาน สนับสนุนให้ผู้เข้าสอบเกิดความตระหนัก มีความสุจริตในการสอบ

ภาพอนาคตย่อยที่ 5.3 กล้าดี

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) กล้าคิด กล้าทำ สร้างสรรค์สิ่งใหม่มาพัฒนาต่อยอดคุณภาพการศึกษา

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมมีคุณภาพตกต่ำลง 2) มีข้อจำกัดด้านภาษาและสื่อการเรียนการสอนชาวต่างประเทศ 3) การศึกษาพระไตรปิฎกไม่ได้รับความสนใจ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยาก

3. วิธีการป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) จัดตั้งหน่วยงานทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการศึกษานักธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) พัฒนาหลักสูตรนักธรรมสำหรับชาวต่างประเทศที่เข้ามาบวชในประเทศไทย 3) พัฒนาหลักสูตรนักธรรมขั้นสูงขึ้น รองรับผู้บวชเรียนที่จบระดับนักธรรมเอก และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีหลักสูตรพระไตรปิฎกศึกษาเพิ่มเติม

ภาพอนาคตย่อยที่ 5.4 ปัญญาเลิศ

1. ภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) ออกแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการบนฐานการวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับการศึกษานักธรรม

2. ภาพอนาคตเชิงลบ คือ 1) ผู้สอนไม่มีอุดมการณ์ความเป็นครู 2) ครูที่มีอยู่ไม่ได้รับการพัฒนาให้รู้จักการใช้เทคนิคการสอน

3. วิธีการป้องกันภาพในเชิงลบ คือ 1) จัดหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนทั่วประเทศและมีการประเมินครูตามสภาพจริง 2) ออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยเบื้องต้น 3) ให้ความสำคัญกับการประเมินอย่างเป็นระบบ 4) วางแผนการผลิตครูผู้สอนให้เป็นครูชั้นยอด รู้จักการใช้เทคนิคการสอนให้ธรรมะมีความน่าสนใจพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมะได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ภาพอนาคตที่ 1 กระจาย (กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทางให้ส่วนภูมิภาค) มีภาพอนาคตเชิงบวก คือ 1) กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทาง ให้ส่วนภูมิภาค อภิปรายผลได้ว่า โครงสร้างของการบริหารของแผนกธรรมสนามหลวง ควรเป็นรูปแบบของการบริหารแบบกระจายอำนาจ เป็นเพราะว่า ผู้บริหารระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลจะได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตน ทำให้เกิดการพัฒนากิจการการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธนภุต สิทธิราช (2556) ได้วิจัยเรื่องอนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า ผลพบว่า ด้านการบริหารการศึกษามีความเป็นระบบที่ดีคำนึงถึงภาวะผู้นำที่กล้าตัดสินใจมีการกระจายอำนาจเต็มรูปแบบให้สถานศึกษา

ภาพอนาคตที่ 2 เข้มแข็ง (สร้างพื้นฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้เข้มแข็ง) ด้านวิธีการป้องกันภาพในเชิงลบ ด้วยการจัดอบรมครูสอนนักธรรมให้ได้องค์ความรู้ ที่ผู้สอนผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ได้ ปรับปรุงหลักสูตรให้มีเนื้อหาเชิงวิเคราะห์ สามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ทั้งนี้เพราะว่า ครูสอนนักธรรมในปัจจุบันยังขาดการอบรมเทคนิคการสอนให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ มุ่งเน้นในเรื่องการท่องจำแนวข้อสอบ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนภุต สิทธิราช (2556) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า ที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนจะทำให้เรียนรู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น ส่วนภาพอนาคตเชิงลบ คือ ระบบการประเมินของคณะสงฆ์ล้าสมัย ไม่ทันกับการประเมินของหน่วยงานรัฐและเอกชน ทั้งนี้

เพราะว่าการวัดผลและประเมินผลของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมใช้จากการสอบวัดผลเพียงครั้งเดียว ซึ่งอาจไม่สามารถประเมินความรู้ผู้เรียนได้ตามความเป็นจริง ขณะที่การศึกษาของรัฐและเอกชนจะใช้คะแนนสอบจากด้านอื่นมาประกอบด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชมพูท ร่มชาติ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องอนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2550 - 2559) ผลพบว่า การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ควรมีการประเมินตามสภาพจริง ส่วนการประเมินหลักสูตรควรใช้รูปแบบการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ

ภาพอนาคตที่ 3 สร้างรากฐาน (สร้างรากฐานการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง ด้วยนโยบายที่ชูการศึกษาธรรมะเป็นพื้นฐานชีวิต) มีภาพอนาคตเชิงบวก คือ กำหนดนโยบายที่ชูการศึกษาธรรมะให้เป็นปัจจัยสร้างพื้นฐานของชีวิตที่แข็งแกร่ง ผ่านกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละท้องถิ่นเพื่อปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธตั้งแต่ยังเยาว์วัย เป็นการกำหนดคุณลักษณะที่ชัดเจน ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนในชุมชนร่วมกับวัด ทั้งนี้เพราะว่า การที่จะปลูกฝังคำสอนในพระพุทธศาสนาให้อยู่ในจิตใจของชาวพุทธนั้น ต้องอาศัยการสร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวให้เหมาะสม โดยเฉพาะประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วน สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน และระวิง เรื่องสังข์ (2559, หน้า 59-70) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาวิถีพุทธเป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยในฐานะที่พระพุทธศาสนาดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน ในฐานะที่เป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของสังคมไทย และในฐานะที่พลเมืองส่วนใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชนนั้นสมควรได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือ และเป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ (วิชา) และความประพฤติ (จรรยา) หรือความรู้คู่คุณธรรมจึงจะทำให้สังคมไทยเกิดเป็นสังคมแห่งปัญญาได้โดยแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพนมปริชากร แก้วบุญตา (2561) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2559-2573 ผลการวิจัยพบว่า ภาพอนาคตที่ 5 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งด้านการร่วมมือ ตัดสินใจ ปฏิบัติงาน ระดมความคิด และประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ที่ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573 ผลการวิจัยพบว่า ภาพอนาคตที่ 3 หยั่งลึกให้การศึกษาปฐมวัยเป็นปัจจัยในการสร้างพื้นฐานของชีวิตที่แข็งแกร่ง และเป็นรากฐานสำหรับการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง

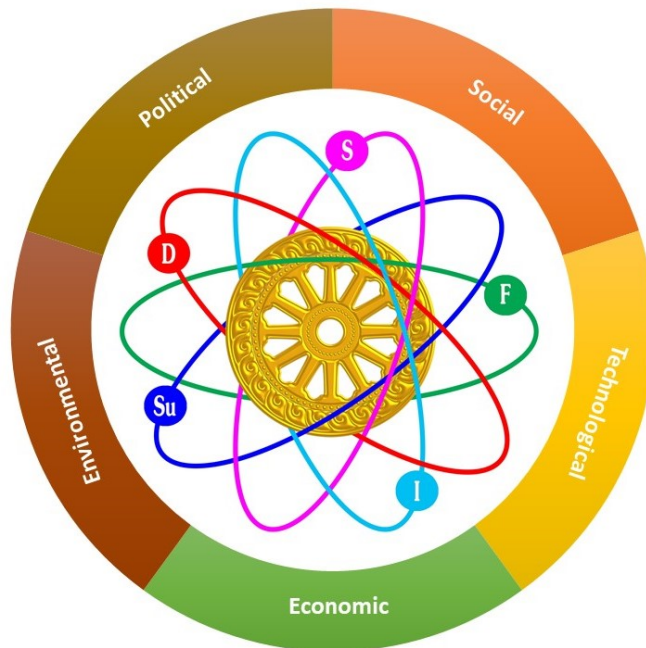
ภาพอนาคตที่ 4 ยกระดับ (ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอนและกำหนดคุณลักษณะผู้เรียน นักรรรมที่พึงประสงค์) มีภาพอนาคตเชิงบวก คือ ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอน ให้สามารถทำผลงานเลื่อนขั้น พัฒนาตนเองได้ ทั้งนี้เพราะว่า ครูสอนนักรรรมส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่ไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเพื่อคัดเลือกมาเป็นครูผู้สอน อีกทั้งมีข้อจำกัดในเรื่องของตำแหน่งอัตราที่ไม่สามารถทำได้เหมือนกับของรัฐ ทำให้การพัฒนาบุคลากรเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาภรณ์ คำเจริญ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องอนาคตการบริหารจัดการคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในทศวรรษหน้า ผลพบว่า ด้านบุคลากร ประกอบด้วยกลยุทธ์ในการบริหารงานบุคคล การสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร

ภาพอนาคตที่ 5 ยั่งยืน (จัดการศึกษาของพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้ยั่งยืน) มีภาพอนาคตเชิงลบ คือ ครูที่มีอยู่ไม่ได้รับการพัฒนาให้รู้จักการใช้เทคนิคการสอน ขาดการสอนให้ผู้เรียนบูรณาการธรรมะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการให้ความสำคัญกับการสอบวัดผลรายวิชามากเกินไป ครูจึงไม่ได้พัฒนาเทคนิคการบูรณาการเพื่อสอนให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาอื่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ

บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา ผลพบว่า การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย โดยประกอบด้วยภาพอนาคตย่อย 5 ภาพ คือ ภาพอนาคตที่ 1 กระจาย (กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทางให้ส่วนภูมิภาค) ภาพอนาคตที่ 2 เข้มแข็ง (สร้างพื้นฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้เข้มแข็ง) ภาพอนาคตที่ 3 สร้างรากฐาน (สร้างรากฐานการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง ด้วยนโยบายที่ชูการศึกษาธรรมะเป็นพื้นฐานชีวิต) ภาพอนาคตที่ 4 ยกระดับ (ยกระดับคุณลักษณะของครูผู้สอนและกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนนักรธรรมที่พึงประสงค์) ภาพอนาคตที่ 5 ยั่งยืน (จัดการศึกษาของพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้ยั่งยืน) สรุปเป็น “DSFISu” ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย DSFISu

อธิบายภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “DSFISu” ดังนี้

DSFISu เป็นอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย โดยนำแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มาสร้างเป็นภาพอนาคต ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในอนาคต และคำนึงถึงปัจจัยและแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต ทั้งด้านสังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง ทำให้สร้างอนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย 5 ภาพ ดังนี้

D = Decentralized (กระจาย) คือ กระจายอำนาจบริหารแบบมีทิศทาง ให้ส่วนภูมิภาค ซึ่งต้องการผู้บริหารที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีความมุ่งมั่น สามารถตัดสินใจได้ทุกสถานการณ์ มี

อุดมการณ์ที่เข้มแข็ง มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน สามารถทำงานได้เบ็ดเสร็จ มีความยืดหยุ่น บริหารงานตามสภาพแวดล้อมของภูมิภาคนั้นๆ อย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน และได้ผลลัพธ์ตามนโยบาย ที่เรียกว่า การบริหารเชิงบูรณาการแบบมีทิศทางอย่างเบ็ดเสร็จ

S = Strong (เข้มแข็ง) คือ สร้างพื้นฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้เข้มแข็ง ด้วยกระบวนการเรียนการสอน ที่ยึดมั่นในหลักสูตรของนักธรรม มีการปรับวิธีการสอนธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย มีความน่าเชื่อถือในการวัดผล ประเมินผลความรู้ของผู้เรียน และมีระบบการประเมินครูที่ให้ความสำคัญกับการประเมินสภาพจริงของการปฏิบัติงานครู ที่จะสะท้อนให้เห็นคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

F = Foundation (สร้างรากฐาน) คือ สร้างรากฐานการเติบโตของประเทศอย่างมั่นคง ด้วยนโยบายที่ชูการศึกษาระดับเป็นพื้นฐานชีวิตที่แข็งแกร่ง ใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ชัดเจน และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนในชุมชนร่วมกับวัด

I = Improvement (ยกระดับ) คือ ยกระดับครูผู้สอนกำหนดคุณลักษณะของครูผู้สอนนักธรรม ให้สามารถปรับเลื่อนขั้นเป็นครูที่ปรึกษา มีตำแหน่งอัตราที่จะทำให้ครูพัฒนาตนเองขึ้นไปและกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนนักธรรมที่พึงประสงค์ สามารถแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างสถานศึกษาพระปริยัติธรรมในท้องถิ่นได้ กำหนดคุณลักษณะของผู้จบการศึกษานักธรรมที่เป็นผลลัพธ์เมื่อจบการศึกษาในแต่ละระดับชั้น สร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษานักธรรม

Su = Sustainability (ยั่งยืน) คือ จัดการศึกษาของพระปริยัติธรรม แผนกธรรมให้มีความมั่นคงและยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการบนพื้นฐานที่สำคัญ คือ 1) มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของบุคลากรทางการศึกษาทุกภาคส่วน 2) มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของแต่ละฝ่าย 3) กล้าแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ที่ดี 4) สร้างผลงานที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม บนฐานงานวิจัยบูรณาการงานทุกด้านของการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นเลิศก่อให้เกิดสังคมคุณธรรมนำพาสังคมสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลวิจัยด้านภาพอนาคตเชิงบวกทั้ง 5 ภาพอนาคตนั้น ผู้บริหารและเจ้าสำนักเรียนสามารถนำไปกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในระยะสั้น และระยะยาวได้

1.2 ผลวิจัยด้านวิธีป้องกันภาพในเชิงลบทั้ง 5 ภาพอนาคตนั้น ผู้บริหารและเจ้าสำนักเรียนสามารถนำไปปรับเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อป้องกันภาพอนาคตในเชิงลบไม่ให้เกิดขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยอนาคตภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทยในทศวรรษหน้า และนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนนักธรรม

2.2 ควรศึกษาวิจัยอนาคตภาพการจัดหลักสูตรครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทยเพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางในการวางแผนการผลิตครูผู้สอนให้เป็นครูชั้นยอด

2.3 ควรศึกษาวิจัยอนาคตภาพการบูรณาการการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้วางแผนการจัดหลักสูตรการสอนนักธรรมให้สอดคล้องตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรมกำหนด

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541. (2541). **ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์**. แหล่งที่มา <http://www.watmoli.com/vittaya-1-section3/mahathera-regulation-35.html> สืบค้นเมื่อ 10 ม.ค. 2562.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2562). การประชุมสัมมนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาพระปริยัติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กองพุทธศาสนศึกษา.
- ชมพูนุท ร่วมชาติ. (2548). **อนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2550-2559)**. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกฤต สิทธิราช. (2556). **อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า**. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิภาภรณ์ คำเจริญ. (2556). **อนาคตการบริหารจัดการคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในทศวรรษหน้า**. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญายุทธ นาคมุจลินท์. (2557). แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา. **วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. 3(1). 137-156.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- เปรี๊ญญ 10. (17 พ.ค. 2560). **ประชากรสามเณรลดต่อเนื่อง ส่อวิกฤติศาสนทายาท**. เดลินิวส์. แหล่งที่มา <https://www.dailynews.co.th/article/574224> สืบค้นเมื่อ 5 ม.ค. 2562
- พระครูพนมปริชากร แก้วบุญตา. (2561). อนาคตภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2559-2573. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. 8(3). 128-134.
- พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ระวิง เรืองสังข์. (2559). การปฏิรูปการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 3(1). 59-70.
- พระมหาอิศเรศ ธมมวโร(อุ้นบรรจง). (2559). การพัฒนาการศึกษาสงฆ์ในศตวรรษที่ 21. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 3(1). 135-141.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). **คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 28/2559**. แหล่งที่มา https://www.bic.moe.go.th/images/stories/pdf/The_provision_of_basic_education_to_15_years_without_charge_17-6-2559.PDF สืบค้นเมื่อ 5 ม.ค. 2562.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560**. แหล่งที่มา <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF> สืบค้นเมื่อ 5 ม.ค. 2562
- ศิริชัย กาญจนวาสิ. (2554). **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2558). **ระเบียบวิธีวิจัยพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2559). **จำนวนพระภิกษุ-สามเณรทั่วประเทศ**. แหล่งที่มา <https://goo.gl/MTzwBG> สืบค้นเมื่อ 5 ม.ค. 2562.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **แนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573**. รายงานการวิจัย. สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุรางค์ จันทร์นิช. (2551). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.